

ESSA

Eurasian Social Sciences Association

2016 № 1 (01)

Eurasian Academic Research Journal

- Law •
- Public administration •
- Economics •

УДК 347.122

Шипка Олександр Романович

*Доцент кафедри охорони інтелектуальної власності,
цивільно-правових дисциплін
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ АЛЬТЕРНАТИВИ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ПРАВОВОЇ МОДЕЛІ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН, ОБ'ЄКТОМ ЯКИХ Є БЛАГА, ЩО МАЮТЬ ПОДВІЙНУ ПРАВОВУ ПРИРОДУ

Shyshka A. R.

Application of alternative method when determining the legal model of civil legal relations, the object of which is the values that have a dual legal nature

Abstract. In article the question of application of alternative approach to legal model of civil legal relations, the object of which is the values that have a dual legal nature. Such approach consists in that in the concerning the one and the same benefit must arise couple various in character of legal relations, provided that such values has the dual legal nature, that is, has the properties of both property and non-property benefits. At that, where the benefit is directed to satisfaction of non-property interest of the person it acts as object of non-property legal relations. There where the benefit is directed to satisfaction of property interest of the person, it acts as object of property legal relations. On such legal model it is offered to construct regulations of the relations arising concerning results of intellectual activity, personal partially negotiability benefits, and also some relations arising concerning information.

Key words: *The legal model, bipolar model of legal relations, the mixed model of legal relations, the homogeneous model of legal relations, the civil legal relations, the subject matter of civil law, method of civil law, object of the civil rights, the benefit, negotiability.*

Юридична конструкція — відповідна модель суспільних відносин, що врегульовані правом [7, с. 138] за принципом відбиття та є відображенням суспільних відносин або їх елементів [57, с. 132]. Як правило, вона виникає внаслідок сформованої типової схеми, моделі поведінки в межах самого суспільного ставлення, а надалі може бути закріплена в нормах права, стати нормативною конструкцією [56, с. 51]. Утім, деякі правознавці відзначають, що юридичні конструкції можуть бути й результатом нормотворчої діяльності (нормативні конструкції) [2], а не наслідком відображення сфери суцього та/або доктринальних розробок у формі теоретичних конструкцій.

Важливість визначення оптимальної правової моделі будь-яких суспільних відносин як елемента механізму правового регулювання зумовлено тим, що позитивне

право має бути представлено таким чином, щоб буква закону мала однозначну чіткість, ясність і зрозумілість на будь-яких етапах дії норми права на відповідні суспільні відносини. Від моделі правовідношення як форми правового впливу в значній мірі та у сукупності всіх елементів механізму правового регулювання залежить ступінь поставленої та досягнутої мети правового регулювання, тобто його результативність та ефективність.

При цьому у більшості випадків воля законодавця при визначенні моделі правовідносин залежить від характеру відносин, що підлягають регулюванню. Саме це можна бачити в ст. 1 ЦК України, в якій закладений моністичний підхід до правової моделі усіх цивільних відносин, що регулюються актами цивільного законодавства. Оскільки передбачається, що відносини, які складають предмет цивільного права, за своєю природою є

однорідними, хоча і різними за своїм характером. Відповідно, відносини, які складаються у суспільстві, є основою для того, щоб перевести їх у сфері права в певну юридичну форму, яка за свого структурою та змістом цілком залежна від суті реальних відносин.

Якщо зацентрувати увагу на моделі цивільних правовідносин, яка має своє закріплення в нормах позитивного права, то тут є певні цікаві аспекти. Так, в юридичній літературі переважає позиція, що законодавець, визначаючи в ст. 1 ЦК України коло відносин, що регулюються цивільним законодавством, вказує на два види відносин (особисті немайнові та майнові), які охоплюються єдиним родом відносин (цивільні відносини) [43, с. 140]. В цьому розумінні правова модель цивільних правовідносин має однорідну за своїм змістом структуру¹, проте передбачає неоднорідні (протилежні) за своїм характером правовідносини, що мають майнову та немайнову природу. Всупереч такому підходу, що, безумовно, заслуговує на увагу та потребує належного правового закріплення в нормі права, висувається інша, власна позиція, яка ґрунтується на тому, що цивільні відносини та особисті немайнові і майнові відносини в ст. 1 ЦК України співвідносяться між собою як ціле і частини цілого, а саме розуміння «цивільні відносини» потрібно сприймати як умовну та об'єднувальну категорію. Правова модель правовідносин за таких обставин має біцефальний характер². Проте,

сприймаючи той чи інший підхід, у ч. 1 ст. 1 ЦК України зведено до одного, бо передбачає, що усі цивільні правовідносини або мають однорідний за змістом характер, або складаються з двох однорідних (числих) за змістом, але неоднорідних за своїм характером правовідносин. З цього виходить, що законодавець в ст. 1 ЦК України закріпив не плюралістичну (як це має бути), а моністичну³ концепцію до правової моделі усіх цивільних правовідносин. Це пояснюється тим, що відносини, які складають предмет цивільного права, хоча і мають різну за своїм характером природу (майнову або немайнову), проте в сфері належного усі вони зводяться до одного – до єдиної правової моделі цивільних правовідносин (до однорідної або біцефальної). А специфіка самої моделі, як бачиться, залежить від сприйняття концепту ч. 1 ст. 1 ЦК України.

За таких обставин правова модель цивільних правовідносин має обмежувальний характер. Це зумовлено тим, що якщо природа певних відносин відмінна від встановленого та визначеного у позитивному цивільному праві, а самі відносини не можуть бути піддані цивільно-правовому впливу засобами, способами, прийомами та формами, то казати про їх цивільно-правовий характер на легальному рівні, на жаль, не можна, навіть якщо вони мають приватно-правовий характер, а також засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні та майновій самостійності їх учасників.

Проте в такому законодавчому підході тоді є певні вади. Бо весь довколишній світ не можна зводити до одного (єдиного), адже природа є багатогранною. Це стосується і відносин, які виникають між різними його учасниками, у тому числі й тих відносин, які об'єднують єдиним поняттям «цивільні відносини». Відповідно,

¹ Тобто особисте немайнове правовідношення передбачає, що його об'єктом є ті блага, які мають у собі немайнові властивості. Права та обов'язки за таких обставин теж мають немайновий характер, бо слідує за його об'єктом та тісно пов'язані з ним. Це стосується й майнових правовідносин, оскільки їх об'єктом є блага, які містять у собі майнову властивість, а змістом є лише ті права та обов'язки, які мають майновий характер. Відповідно, у цьому і проявляється однорідність правової моделі цих правовідносин.

² Біцефальний – від лат. bis – двічі і грец. kephale – голова. Біцефальна модель правовідносин складається з двох груп взаємопов'язаних між собою правовідносин, які за своїм змістом можуть мати як однорідний, так і неоднорідний (тобто змішаний) характер, а їх існування окремо один від одного неможливе. Більш детально дивись: Шишка О. Р. Біцефальна модель правовідносин в механізмі цивільно-правового регулювання // Проблеми цивільного права та процесу : Матеріали наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті професора О. А. Пушкіна (30 травня 2015 р.). – Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2015. – С. 153–161; Шишка. О. Р. Місце відносин інтелектуальної власності в предметі цивільного права // П'яті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права,

присвячені пам'яті Є. В. Васильовського : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 22 травня 2015 р.) / відповід. ред. І. С. Канзафарова ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса : Астропринт, 2015. – С. 266–271

³ Монізм (від грец. monos – один, єдиний) – філософський погляд, згідно з яким різні типи буття або субстанцій, що здаються різними, врешті-решт зводяться до єдиного початку.

позитивне право в її статті має бути «відтиском» тих відносин, які виникають у суспільстві шляхом закріплення в юридичній площині реального випадку через переведення його у абстрактну юридичну форму, що стає правилом поведінки для визначеного кола осіб. Але законодавець, як бачимо, не завжди користується вказаним методом відображення сфери суцього в сфері належного. Як наслідок, виникають випадки, коли сфера суцього піддаштовується під сферу належного. А такий підхід не тільки не сприяє належному регулюванню деяких цивільних відносин, а й ставить букву закону так, що певні його положення не мають однозначної чіткості та визначеності. А відносини, які апіорі в науці вважають цивільними, з огляду на позитивне право не можуть належати до них.

Більш того, регулювання певних відносин з огляду на аналіз ЦК України та інших положень актів цивільного законодавства України моделюють не від сфери суцього до сфери належного, а навпаки. А цим упускають природу деяких відносин і, як наслідок, їх регулювання здійснюється невласливими для них способами, засобами та прийомами. Зокрема, це стосується відносин з приводу результатів інтелектуальної, творчої діяльності [13; 16; 60], особистих немайнових благ [52; 59], інформації [22], де частково їх регулювання побудоване на пропріетарній (від лат. *proprietas* – власність) теорії, яка себе, на жаль, не виправдовує.

Як наслідок, на практиці виникають постійні проблеми при захисті порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод та інтересів. Особливо це стосується тих випадків, коли факт порушення є, але інколи унеможливується перспектива в здійсненні захисту прав, свобод та інтересів. Це зумовлено різними дефектами права: прогалинами в праві; колізією норм права; протиріччю однієї норми права іншій; запутаністю, розмитістю та нечіткістю правової норми; недостатньою вираженістю правових норм, вадами системного характеру тощо. Відповідно,

законодавець змушений виправляти такі дефекти права, а науковці – обґрунтовувати та пропонувати належні механізми правового регулювання.

Проте частіше проблема полягає не в тому, що деякі положення позитивного права є недосить досконалими, а в тому, що до відносин застосовують не властивий їм механізм правового регулювання. Як наслідок, здійснюють корегування чинного законодавства в одному місці, проте одночасно з'являються вади в іншому. Тому правове регулювання тих чи інших відносин має будуватись не типовим або «шаблонним» методом, а вибудовуватись із суті блага, що стає об'єктом певних прав (правовідносин), а також зі суті відносин, які виникають між його учасниками, у тому числі інших факторів (зокрема, в аспектах динаміки об'єкта та правовідношення), що впливають на специфіку правового регулювання, яке має бути чітким, ясним і зрозумілим.

Саме з такою проблемою зіткнувся у своєму дослідженні С. О. Сліпченко, який розробив концепцію механізму цивільно-правового регулювання особистих немайнових відносин з оборотоздатними об'єктами. Він звернув увагу на те, що у сфері «суцього» об'єкти особистих немайнових правовідносин все частіше включаються до обороту [47, с. 66]. Зазначені обставини з очевидністю демонструють невідповідності не лише у сфері «належного», а й у сферах «належного» і «суцього». Іншими словами, об'єктивне (позитивне) право ще не повною мірою готове забезпечити відносини, що активно розвиваються в суспільстві, з приводу нових безтілесних благ. Це нерідко призводить до виникнення конфлікту інтересів учасників цивільних правовідносин [47, с. 30-31]. Подібні протиріччя можна спостерегти не тільки у практиці внутрішньодержавних судів зарубіжних країн [9; 12; 28; 32; 33; 34; 53; 62; 63; 64], а й Європейського Суду з прав людини [10; 14; 15; 20; 40].

Значущість такого дослідження зумовлена не тільки тим, що автор визначив місце правовідносин, що виникають із приводу нематеріальних благ у системі цивільних

правовідносин, охарактеризував нематеріальні блага, умови їх оборотоздатності, суб'єктний склад і зміст цих правовідносин, а й торкнувся питання правової моделі таких правовідносин. Останній аспект й спричинив інтерес в проведенні такого дослідження. Відповідно, в основу вирішення проблеми визначення правової моделі цивільних правовідносин, об'єктом яких є блага, що мають подвійну правову природу, варто покласти концепцію механізму цивільно-правового регулювання особистих немайнових відносин з оборотоздатними об'єктами, яку розробив С. О. Сліпченко.

Потрібно почати з того, що С. О. Сліпченко є одним із перших українських науковців, який підняв питання про можливість деякі особисті немайнові блага (ділова репутація, зображення фізичної особи, її ім'я, особисті листи, інформація тощо [47, с. 268]) розглядати як товар, оскільки вони мають мінову (ринкову) цінність [47, с. 269] за умов, якщо ці блага відособлюються, об'єктивуються та здатні до від'ємності від свого носія [47, с. 268]. Як зазначив автор: суспільство перестало ставитись до нематеріальних благ тільки як до об'єктів особистих немайнових прав; крім моральної, вони починають бути ще й майновою цінністю, а тому їх залучають до економічного та цивільного обороту [47, с. 40]; їх можна розглядати не тільки як особисті немайнові блага у буквальному розумінні цього терміна, а й як майно, а права на них – як майнові [45, с. 426]. При цьому, маючи майнову цінність, такі блага не втрачають немайнової їх цінності [47, с. 291]. В цьому проявляється подвійність їх правової природи [47, с. 302, 368, 467]. Тобто, хоча вони є нематеріальними благами, але несуть у собі як майнову, так і немайнову цінність [47, с. 302]. Майновий характер цінності об'єкта проявляється в його економічній ціні, а це надає можливість учасникам задовольняти свої майнові інтереси. Відповідно, немайновий характер цінності виявляється в можливості задовольняти немайнові інтереси [47, с. 392].

З огляду на вищевказану позицію, такі правовідносини мають змішану правову

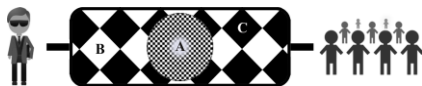
модель, хоча автор напругу в своїй роботі на це не вказує. Однак такий висновок можливо зробити з таких тверджень. Так, С. О. Сліпченко зазначає, що в особистих немайнових правовідносинах з оборотоздатними об'єктами, крім особистої немайнової (особистих немайнових прав), існує майнова складова – це право на використання нематеріального об'єкта та право надавати згоду на його використання третіми особами [46, с. 4]. При цьому підкреслено, що особисті немайнові і майнові права як складові особистих немайнових правовідносин з оборотоздатними об'єктами є парними [46, с. 30], а правовідношення має подвійну правову природу [45, с. 416].

Використовуючи правило логічного перетворення, можна сформулювати таке твердження: якщо змістом правовідносин є неоднорідні за своїм характером права та обов'язки, що мають майнову та немайнову правову природу, то і правовідношення, тоді мусить мати неоднорідний за своїм змістом характер. Тобто таке правовідношення є майново-немайновим. Ще в науці воно називається змішаним чи конвергентним.

Крім цього, особисті немайнові правовідносини з оборотоздатними об'єктами є абсолютними правовідносинами, а модель поведінки учасників будують за принципом: а) для уповноважених осіб установлюють межі можливої (дозволеної) поведінки щодо свого блага; б) для зобов'язаних осіб установлюють межі необхідної (належної) та достатньої поведінки щодо чужого нематеріального блага. При цьому межі дозволеної поведінки передбачають можливість монопольного вчинення у своїх інтересах дій (юридичних або фактичних) стосовно свого об'єкта та можливість звернення вимог до всіх інших про утримання від дій, що порушують суб'єктивне право учасника особистих немайнових правовідносин або перешкоджають його здійсненню. У межах необхідної та достатньої поведінки передбачають потребу в бездіяльності зобов'язаної особи, а саме: утримуватись від дій, що можуть порушити право

управомоченої особи; утримуватись від дій, що можуть перешкоджати здійсненню цього права; зазнавати наслідків вимог управомоченої особи [45, с. 392].

Відповідно, особисті немайнові правовідносини з оборотоздатними об'єктами як змішану модель правовідносин можна зобразити у формі такого малюнка:

Де А – оборотоздатне особисте немайнове благо, В – особисті немайнові права та обов'язки, С – майнові права та обов'язки.

Така правова модель передбачає, що зміст правовідношення складається з неоднорідних за своєю природою прав та обов'язків⁴, які утворюють цілісну та неподільну правову модель правовідносин. При цьому для такої моделі є характерним відсутність чистоти змісту правовідношення, а отже, саме правовідношення не можна віднести ані до суто майнових, ані до суто немайнових правовідносин.

Особливість такої правової моделі полягає в неоднорідності, тобто подвійності правової природи самого блага, що має як властивості майнових, так і властивості немайнових благ. Відповідно, характер такого блага не дає можливості стверджувати, що воно є чистим майновим або чистим немайновим благом. Це дає змогу стверджувати, що диференціація об'єктів за критерієм «майновості» дихотомічним шляхом створює проблему в неохопленні тих благ, які мають дуалістичну природу. А отже, диференціацію об'єктів цивільних правовідносин за таким критерієм потрібно проводити методом трихотомії на майнові, немайнові та блага, які мають подвійну (дуалістичну) правову природу, тобто ті, які містять властивості перших та других. Треба відзначити, що в науці цивільного права з цього приводу існує дещо інший

підхід. Зокрема, В. О. Лапач всі об'єкти цивільних прав теж розподілив за трьома вихідними групами: майнові блага (майно); майново-немайнові блага; пов'язані з особистістю немайнові блага [27, с. 202]. Проте, не применшуючи важливість цієї класифікації, маємо ствердити, що є певні аспекти, які викликають певні запитання. Так, не досить зрозумілим є обсяг поняття «майново-немайнові блага», оскільки з огляду на їх назву такі блага мусять мати змішану правову природу, адже словосполучення «майново-немайнові» в науці використовують як рівнозначне слову «змішані». Але якщо це так, то тоді ця група благ, що стають об'єктами цивільних прав, стосується лише тих правовідносин, змістом яких є такі права та обов'язки, що мають змішану правову природу, тобто є майново-немайновими. Безумовно, тут виникає запитання: про які правовідносини йде мова? Якщо це не так, то є інший напрямок такого розуміння, який передбачає, що стосовно благ, які за своєю природою є змішаними (майново-немайновими), виникають відносини між їх учасниками, які врегульовані позитивним правом, зміст яких складають майнові та немайнові права та обов'язки. Проте тут зразу виникає запитання: як із приводу того, що є змішаним та яке в сфері права набуває характеру об'єкта, виникає правовідношення, зміст якого складають однорідні (чисті) за своїм характером права та обов'язки? Відповідно, з цього випадку виходить, що об'єкт правовідношення (що має змішаний характер) та об'єкт права та обов'язку (що має однорідний характер) між собою не збігаються. Якщо це так, то тут виникає таке запитання: як один і той же об'єкт в одному випадку може бути змішаним, а в іншому – мати однорідний (чистий) характер? Цей випадок створює теж багато запитань, які потребують аргументованих наукових пояснень. Проте є і простіше пояснення, яке зводиться до того, що у цій частині класифікації застосоване некоректне формулювання. Єдине, з чим варто погодитися з В. О. Лапачем, то це те, що усі об'єкти цивільних прав потрібно розподіляти за трьома групами.

⁴ У нашому випадку це особисті немайнові та майнові права та обов'язки.

В цьому сенсі більш прийнятною є класифікація, яку ми запропонували вище, за критерієм «майновості» на майнові, немайнові та блага, які мають подвійну (дуалістичну) правову природу, за умов, якщо в науці не буде аргументовано та доведено існування благ, що мають змішану правову природу. А це, відповідно, надасть привід до розширення класифікації. При цьому особливості останньої групи благ в класифікації (блага, які мають подвійну (дуалістичну) правову природу) полягає у тому, що вони хоча і містять у собі властивості як майнових так і немайнових благ, проте щодо самого блага, що стає об'єктом певного права (правовідношення), можна враховувати лише ті якості, що характеризують його або як майновим, або як немайновим. Тобто там, де правовідношення спрямоване на забезпечення майнового інтересу, враховуються лише ті властивості блага, що характеризують його як майнове. А там, де правовідношення спрямоване на забезпечення немайнового інтересу, благо, що стає об'єктом певного права (правовідношення), набуває немайнового характеру. Відповідно, права та обов'язки, що складають зміст такого змішаного правовідношення (тобто особистого немайнового правовідношення з оборотоздатними об'єктами), набувають характеру майнових або немайнових залежно від того, які властивості блага задовольняють інтереси їх учасників. При цьому майнові та немайнові властивості блага з дуалістичною правовою природою не можуть одночасно поєднуватись, оскільки науці цивільного права немайново-майнові права та обов'язки поки ще невідомі. Як зазначила А. О. Новосолова, з якою беззаперечно потрібно погодитись, суб'єктивне право за своєю природою є однорідним [35, с. 8, 14]. Це стосується й суб'єктивного обов'язку, який має тісний зв'язок з кореспондуючим йому суб'єктивним правом, а їх взаємодія, що набуває взаємобумовлюючого між собою зв'язку утворює парну юридичну категорію – суб'єктивне право та кореспондуючий йому юридичний обов'язок. А тому блага, що стають об'єктом певних прав

(обов'язків) не можуть мати змішаної правової природи, тобто бути майново-немайновими. Це підтверджується й тим, що майнові права можуть відчужуватися, а немайнові – завжди залишаються з його носієм та є невідчужуваними.

Отже, з вищевикладеного можна зробити висновок, що поняття «об'єкт» та «благо» між собою не збігаються, бо якщо благо може мати подвійну правову природу, то об'єкт права ні. Це пов'язане з тим, що право є однорідним за своєю природою, а отже, об'єкт певного права (обов'язку) не може одночасно проявляти властивості як майнових, так і немайнових благ. Оскільки це вказувало б на те, що є такі права, які мають майново-немайновий (змішаний) характер, але про такі права поки що науці цивільного права нічого невідомо.

З цього випливає, що об'єкт та благо – це відображення різних сфер буття. Благо є відображенням сфери сущого. Тобто це ставлення людини та/або суспільства до певного предмета матеріального та нематеріального світу, що надає можливість усвідомити його корисні властивості, які здатні задовольнити потреби людини, за умов, що такі блага є доступні до їх обладнання. Об'єкт є відображенням благ у сфері належного. Тобто це ставлення законодавця до певних предметів матеріального та нематеріального світу за умов їх натуральної здатності бути об'єктами цивільних прав (правовідносин). В цьому сенсі усі об'єкти цивільних прав (правовідносин) є благами. Проте не всі блага мають можливість бути об'єктами цивільних прав (правовідносин).

За таких обставин властивості блага та інтерес учасників є критерієм визначення не тільки змісту правовідношення, а й його характеру. З цього приводу треба навести позицію В. А. Белова, який зазначає: «цивілісту важливо знати не тільки те, що той або інший предмет (субстрат) є об'єктом цивільних прав (правовідносин), а й те, чи є він об'єктом цивільного обороту: перше необхідно для того, щоб визначити зміст правовідносин, які могли б скластися з приводу відповідного об'єкта; друге – для того, щоб визначити коло фактичних обставин, які є підставами для динаміки

(руху) таких правовідносин» [3, с. 70]. Проте можливість сприйняття та розуміння суті тих чи інших правовідносин, зокрема й їх динаміка, залежить від того, яка правова модель відображена у позитивному праві, що нормативно упорядковує, організує та структурує двосторонні зв'язки, які виникають між учасниками з приводу матеріальних та нематеріальних благ як єдність змісту та форми. Саме правова модель надає можливість закласти стабільну основу в регламентації суспільних відносин. Бо повноцінне регулювання законом суспільних відносин можливе лише за умов розуміння його положень суб'єктами правовідносин, яке має бути чітким, ясним і зрозумілим.

Однак важливість визначення оптимальної правової моделі будь-якого правовідношення полягає не тільки у тому, щоб встановити властивості об'єкту правовідношення, а потім визначити його зміст, а й у тому, щоб пояснити, як та яким чином відбувається динаміка таких правовідносин.

Тож наступним етапом цього дослідження є питання динаміки особистих немайнових правовідносин з оборотоздатними об'єктами. Адже динаміка правовідношення надає можливість побачити його рух та розвиток через процеси виникнення, зміни та припинення.

Виникнення особистих немайнових правовідносин з оборотоздатними об'єктами, як стверджує С. О. Сліпченко, пов'язане з підставами, передбаченими законом, а сам закон є загальною та обов'язковою передумовою динаміки правових зв'язків [46, с. 22]. Як зазначає автор, учасники особистих немайнових правовідносин набувають прав та обов'язків щодо оборотоздатних благ особистих немайнових правовідносин не тільки в результаті народження чи в силу прямих приписів закону, а й шляхом вчинення дій, тобто в результаті реалізації своєї дієздатності [47, с. 479]. Отже, початок особистих немайнових правовідносин з оборотоздатними об'єктами пов'язаний з різними правопороджувальними юридичними

фактами, які безпосередньо залежать від особливостей самого особистого немайнового блага. Ними є: народження людини, досягнення людиною відповідного віку, смерть, юридичні вчинки тощо.

Розвиток особистих немайнових правовідносин з оборотоздатними об'єктами пов'язаний із правозміновальними юридичними фактами (такими, як смерть, юридичні вчинки та юридичні акти, правочини) та полягає у зміні суб'єктивного складу чи змісту, а в деяких випадках – і зміні в об'єкті правовідносин [46, с. 22]. Така трансформація правовідношення зумовлена подвійністю не тільки самого блага, але й подвійністю правової природи особистих немайнових правовідносин з оборотоздатними об'єктами. Суть її полягає у можливості (неможливості) переходу суб'єктивних прав управомоченої особи до інших осіб. Зокрема, непередаваною (невідчужуваною, нездатною переходити від одного суб'єкта до іншого) в особистих немайнових правовідносинах, які виникають стосовно оборотоздатних об'єктів, є лише їх немайнова складова (особисті немайнові права). Разом із тим, майнова складова (право на використання нематеріального об'єкта, право надання третім особам доступу до свого нематеріального блага та його правомірного використання) може переходити до третіх осіб як за життя правообладателя, так і після його смерті [45, с. 415–416].

Відповідно, внаслідок правозмінного юридичного факту особисте немайнове правовідношення з оборотоздатним об'єктом із змішаного за своїм змістом правовідношення може трансформуватись у однорідне (чисте). Бо якщо правообладатель передає майнову складову, то немайнова, яка є непередаваною, не тільки складає зміст правовідношення, але вказує на те, що таке правовідношення має однорідний (чистий) та абсолютний характер. У цьому випадку саме благо, що стає об'єктом в межах такого правовідношення, може задовольняти лише немайнові інтереси свого благообладателя. Стосовно осіб,

щодо яких виникли абсолютні майнові правовідносини внаслідок передавання правообладателем майнових прав чи його смерті, то у цьому разі такі права мають однорідний (чистий) характер. А стосовно об'єкта такого правовідношення, то особа може задовольняти лише майнові інтереси через майнову цінність такого блага.

З цього виходить, що перехід усіх майнових прав, з одного боку, для правообладателя змінює правовідношення із змішаного абсолютного в однорідне абсолютне правовідношення, що має немайновий характер. З другого боку – для особи, що стає набувачем майнових прав в особистих немайнових правовідносинах, що виникають стосовно оборотоздатного нематеріального блага, створює підстави для виникнення майнових правовідносин, що мають однорідний за своїм змістом характер. Виникнення правовідносин у другій стороні за життя правообладателя пов'язане з переходом майнових прав, які складають зміст особистих немайнових правовідносин, об'єктом яких є оборотоздатне нематеріальне благо, а після його смерті – зі смертю.

Проте у межах такої концепції виникає низка наукових запитань. Зокрема потребує додаткового обґрунтування таке правове явище, як трансформація правовідношення (виділено мною – О. Р.), а саме, яким чином із змішаного правовідношення виникає дві групи однорідних за змістом, але неоднорідних за своїм характером правовідносин? Проблема полягає у запитанні: як саме відбувається така трансформація? Шляхом припинення одного правовідношення і одночасно виникнення двох інших, або через зміну одного шляхом поділу чи виділу в інші правовідносини? Науковий інтерес стосується й того випадку, коли факт смерті у порядку правонаступництва або трансформує змішані правовідносини в однорідне за своїм змістом правовідношення, що має майновий характер. При цьому зміна в правовідношенні проходить не тільки на рівні змісту, але й на рівні суб'єктного складу. Чи у цьому разі припиняється одне правовідношення (у нашому випадку – це правовідношення, що має змішаний

характер) і одночасно виникає інше (у нашому випадку – це правовідношення, що має майновий (однорідний) характер). А значить, можна припустити, що припинення одних правовідносин не означає, що воно припиняється у всіх своїх проявах. Це стосується тих майнових прав, які у випадку смерті переходять до інших осіб, чим встановлює для цих осіб правовий зв'язок з тими, для яких існує абсолютний обов'язок утримуватись від порушення таких абсолютних прав. За таких обставин права повинні мати резидуальний⁵ характер. Але це на науковому рівні ще необхідно довести та виявити можливість деякі права, які складали зміст одного правовідношення, що припинилось до переходу їх як частини змісту іншого правовідношення, у формі та якості, що існували до виникнення підстав для їх переходу.

З приводу цього в науці цивільного права існує два основні погляди. Перший полягає у тому, що деякі права з приводу особистих немайнових благ не переходять до інших, а виникають унаслідок та у зв'язку зі смертю особи. Цю позицію підтримує Р. О. Стефанчук, який такі права назвав постгтантивними [51, с. 534]. Інший погляд обґрунтував С. О. Сліпченко, і він зводить цю точку зору до того, що внаслідок смерті майнова складова (право на використання нематеріального об'єкта) може переходити до третіх осіб [45, с. 313]. Тобто відбувається трансформація правовідношення через зміну змісту та його суб'єктивного складу.

Позиція С. О. Сліпченка є більш допустимою та не викликає багато запитань. Бо скоріше та простіше можна пояснити процеси динаміки об'єкта від однієї особи до іншої через зміну суб'єктного складу в правовідношенні, ніж пояснювати, як такі об'єкти цивільних прав, як ім'я, честь, ділова репутація, зображення, особисті папери померлого, що були складовою одних правовідносин, які припинились, стають об'єктом інших правовідносин, що виникають внаслідок та у зв'язку зі смертю особи. Проте це не

⁵ Резидуальний (від лат. residuus – який залишився, зберігся, залишковий) – характеристика того, що залишилось після чого-небудь.

значить, що підхід Р. О. Стефанчука не має права на існування. Особливо коли це стосується права на повагу до людини, яка померла (ст. 298 ЦК України), де об'єктом стає тіло людини, яка померла, та її місце поховання; право бути присутніми при дослідженні причин смерті та ознайомлюватись із висновками щодо причин смерті тощо.

Ще одне питання, яке потребує його вирішення: чи відбувається трансформація самого блага, що має подвійну (дуалістичну) правову природу, у разі смерті правовообладателя? Тобто з блага, що має подвійну (дуалістичну) правову природу, перетворюється (трансформується) у благо, що має лише майновий характер. Чи ніякої трансформації не відбувається, оскільки благо не може втратити свої немайнові властивості навіть внаслідок та у зв'язку зі смертю особи. Чи благо припиняє своє існування, оскільки виникає інше? Від вирішення цих питань залежить не тільки місце такого блага, що стає об'єктом цивільних прав в системі, а й розуміння його динаміки.

Отже, динаміка особистих немайнових правовідносин з оборотоздатними об'єктами виявила багато невирішених питань, які потребують окремого наукового обґрунтування та вирішення.

Варто зазначити, що концепцію С. О. Сліпченка ніякою мірою не піддамо критиці, а лише вказано на ті моменти, які потребують додаткового пояснення та обґрунтування. Щодо змішаної правової моделі правовідношення, яку запропонував автор, як елемента механізму правового регулювання особистих немайнових відносин, що виникають з приводу оборотоздатних об'єктів, то вона має всі підстави для існування. По-перше, законодавець застосовує таку правову модель щодо відносин із приводу результатів інтелектуальної, творчої діяльності [61]. По-друге, в сфері знань про суще та належне відомо лише дві правові моделі правовідносин: однорідна (чиста) [44, с. 31–32] та змішана (конвергентна) [4, с. 110–111; 5, с. 115; 8, с. 286; 11, с. 278; 18, с. 419; 21, с. 76, 77; 24, с. 12; 48, с. 43; 49,

с. 11]. По-третє, іншої правової моделі з об'єктом, що має подвійну (дуалістичну) правову природу, в науці цивільного права ще не запропоновано.

Проте одне з завдань цього наукового дослідження полягає не стільки у виявленні слабких моментів взятої наукової концепції С. О. Сліпченка, скільки у її посиленні за рахунок створення альтернативної концепції для їх подальшого зіставлення та конкурування між собою. Для цього потрібно застосувати метод альтернативи, тобто метод вирішення проблем шляхом порівняння та взаємної критики теорій, що конкурують між собою [36, с. 485], щодо того чи іншого явища.

Сутність цього методу, який сформулював Карл Поппер, зводиться до того, що необхідно завжди відшукувати альтернативи доктринальним («істинним», догматичним) гіпотезам, точкам зору, теоріям, які вже існують, а потім зіштовхувати між собою ці альтернативи [38, с. 62] для того, щоб виявляти та усувати помилки. Очікують, що отриманих в результаті даних буде більше, ніж у всіх гіпотезах разом узятих. Таким чином, суть методу полягає не стільки в «критиці» теорії, скільки в уможвадненні відкритті нових проблем і онтологічних схем [55]. З його допомогою К. Поппер прагнув вирішити проблему критичного перегляду змісту наукового знання. Він постійно зазначає, що наука – це динамічний процес, який супроводжується зміною теорій, які взаємодіють між собою, але не доповнюють одна одну [55].

Розвиваючи ідею К. Поппера, П. Фейєрбаєнда – відомий вчений, методолог науки – відзначив, що якщо альтернативної теорії, думки не існує, то їх необхідно винайти і вже потім зіставляти [19]. Навіть якщо загальноприйняті точки зору було б повністю підтверджено, обґрунтовано і доведено, їх все одно треба зіставляти з протилежними теоріями. З цього приводу справедливо зазначав Т. С. Кун: «Винахід альтернатив – це якраз той засіб, до якого вчені ... вдаються вкрай рідко» [25, с. 109]; будь-який науковий напрям порівняно байдуже ставиться до

критики ззовні, коли воно переживає стадію «нормальної науки» [36, с. 487].

Зіткнення ж альтернативних думок призводить, за словами К. Поппера, до отримання більших знань про предмет дослідження, появи нового стилю мислення в науці, виникнення нових гіпотез, появи нового рівня знань [38, с. 62], оскільки якою б досконалою й універсальною не здавалася у своєму застосуванні яка-небудь теорія, думка, позиція, їх істинну цінність можна з'ясувати лише після зіставлення з альтернативного [26, с. 47; 38, с. 64]. І чим більше нових і несподіваних проблем виникає в процесі навмисного зіткнення альтернативних точок зору, тим більший інтерес, на думку К. Поппера, забезпечено науці [37]. Бо, на погляд П. Фейєрабенда, альтернативи – це теоретичні конструкти, що перебувають у стані критичної дискусії, де теорії, точки зору, підходи постійно конкурують між собою, а їх боротьба сприяє розвитку тієї чи іншої наукової дисципліни [54, с. 277].

Отже, зіткнення альтернативних точок зору може призвести до появи нового стилю мислення в науці, виникнення нових гіпотез, появи нового рівня знань щодо предмета дослідження. А це, як наслідок, сприятиме розвитку тієї чи іншої наукової дисципліни, навіть якщо певні її сфери видаються досить обґрунтованими та/або досконалими. Бо через альтернативи перевіряють істинність тих чи інших знань на емпіричному рівні.

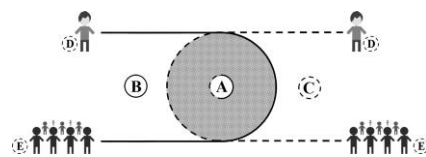
Повертаючись до нашого дослідження та виходячи з того, що С. О. Сліпченко пропонує в основу регулювання особистих немайнових відносин, що виникають із приводу оборотоздатних об'єктів, закласти змішану модель правовідносин, то з цього приводу варто викласти свої пропозиції.

Така позиція зводиться до того, що правові зв'язки, які виникають між учасниками з приводу блага, що має подвійну правову природу, потрібно побудувати не на єдності цих зв'язків, що складають зміст одного правовідношення, а на їх подільності. В основу такого поділу треба покласти цінність самого блага, що може задовольняти різні за своїм характером інтереси учасників, які зумовлюють виникнення не одного, а двох

однорідних (чистих) за змістом, але неоднорідних за своїм характером правовідносин. Тобто там, де особа може задовольняти свої інтереси за рахунок немайнової цінності блага, виникають немайнові правовідносини, а там, де інтерес особи направлений на задоволення майнової цінності блага – виникають майнові правовідносини.

Таку правову модель правовідносин запропоновано йменувати біполярною. Біполярний (бі... від лат. bi... дво..., двох... від bis двічі + лат. polaris від грец. polos вісь обертання) – той, що має дві протилежності, два полюси. У нашому випадку щодо одного і того ж блага виникають протилежні за своїм характером правовідносини, де одне має майновий, інше – немайновий характер. А отже, ніби навколо одного блага обертаються два правовідношення, що мають, один щодо іншого, протилежний характер, як дві сторони медалі. При цьому кожні з таких правовідносин мають абсолютний характер, через це встановлено правовий зв'язок між благообладателем та особами, для яких встановлюють обов'язок утримуватись від порушення прав благообладателя.

Відповідно, правовідносини, об'єктом яких є блага, що мають подвійну правову природу, як біполярну модель правовідносин можна зобразити у формі такого малюнка:

Де А – благо з подвійною правовою природою, В – немайнові правовідносини, С – майнові правовідносини, D – благообладатель (це може бути як одна і та ж особа, так і різні особи), E – абсолютно невизначене коло зобов'язаних осіб та суб'єктів публічного права.

При цьому початок динаміки таких правовідносин передбачає, що один і той же юридичний факт є підставою для виникнення не одних, а одночасно двох правовідносин, оскільки це передусім пов'язане з властивостями блага, що має подвійну правову природу, яке від початку

його існування вже містить у собі властивості як майнових, так і немайнових благ. При цьому, з огляду на те, що майнові права можуть переходити до інших осіб, що за такою правовою моделлю передбачає лише зміну суб'єктивного складу правовідношення з первісного благообладателя на похідного, то тісного зв'язку ця пара правовідносин між собою не має, проте має тісний зв'язок з їх благом, яке у своїй основі є єдиним та неподільним, а для правовідносин є їх основою. Але необхідно мати на увазі, що це є правильним лише в тій частині, що відповідає характеру того чи іншого правовідношення. Бо благо не може мати одночасно властивості як майнових, так і немайнових благ, тобто бути змішаним за своєю природою, а також не може бути поділене з одного на два за критерієм майновості.

Відповідно, за такою правовою моделлю правовідносин зникає необхідність в поясненні тих випадків, коли із змішаного правовідношення виникає дві групи однорідних за змістом, але неоднорідних за своїм характером правовідносин. Оскільки передавання майнових прав супроводжується зміною лише в суб'єктивному складі абсолютного правовідношення, яке оформляють через відносне правовідношення, що виникає між управомоченою особою та набувачем.

Це стосується й запитання: чи проходить у разі смерті правообладателя трансформація блага, що має подвійну (дуалістичну) правову природу, у благо, що має лише майновий характер? В межах такої правової моделі це запитання юридично стає байбужим, бо якщо благо й має немайнові властивості, то інтерес особи не може бути задоволений за відсутністю самої особи. Тобто з припиненням особистого немайнового правовідношення перестав існувати немайновий інтерес особи, оскільки її вже немає, проте це не означає, що певні немайнові властивості блага перестають існувати.

Цінність такого підходу полягає у тому, що на цій основі можна побудувати й інші правовідносини, об'єктом яких є блага, що мають подвійну правову природу. Зокрема

це стосується правовідносин, що виникають стосовно результатів інтелектуальної, творчої діяльності. Бо результат інтелектуальної, творчої діяльності має властивості як майнових, так і не майнових благ. На це звернув увагу і С. О. Сліпченко, порівнюючи оборото-здатні об'єкти особистих немайнових правовідносин із результатами інтелектуальної, творчої діяльності. Він зазначив, що об'єкти таких правовідносин мають натуральну оборотоздатність, здатні перебувати в обороті, містять у собі властивості як майнових, так і немайнових благ [45, с. 407], здатні розглядатися об'єктом як майнових, так і немайнових прав [45, с. 416], а також їх залучають до обороту через допуск до них третіх осіб [45, с. 407].

Що стосується відносин, які виникають з приводу інформації, то їх регулювання треба побудувати теж на біполярній моделі, але за умов, якщо благо таких правовідносин має властивості як майнових благ, так і немайнових.

Варто відзначити, що питанням у межах концепції С. О. Сліпченка, є поняття «особистого немайнового правовідношення», яке з точки зору автора має умовний характер, а обсяг такого поняття вбирає в себе не тільки особисту немайнову, а й майнову складові [45, с. 34–35, 258, 264, 315]. При цьому обсяг поняття «особисте немайнове правовідношення» автор розглядає у двох аспектах: 1) ті, що виникають стосовно оборотоздатних об'єктів; 2) ті, що виникають стосовно необоротоздатних нематеріальних благ [45, с. 8, 431]. Відповідно, це стало підставою для поділу автора нематеріальних благ, за критерієм їх оборотоздатності, на необоротоздатні (які мають моністичну природу, тобто є тільки нематеріальними та немайновими) та оборотоздатні (які мають подвійну природу, тобто є нематеріальними, але несуть у собі немайнову та майнову цінність) [45, с. 255–256, 259].

Із наведеними класифікаціями та умовностями можна було б і погодитись, проте тут виникає проблема термінологічного позначення. Зокрема, обсяг поняття «особисте немайнове

правовідношення» передбачас, що його потрібно розкривати через обсяг таких понять, як «особисте», «немайнове» та «правовідношення». Більше звертає на себе увагу обсяг поняття «немайнове», яке з його назви передбачас, що щось позбавлене економічного [6, с. 12; 31, с. 13; 41, с. 8–10] чи то майново-грошового змісту [50, с. 93], або не може бути точно оцінене [31, с. 13], не має товарності [23, с. 11]. Відповідно, щось немайнове не може мати також й майнових властивостей, оскільки одне з другим має взаємовиключний характер. В цьому сенсі обсяг поняття «особисте немайнове правовідношення» можна розкривати лише через той зміст, який відповідає тому, що є визначальним. Принаймні в науці, як і в законі, мова має бути чіткою, ясною і зрозумілою.

За таких обставин у концепції С. О. Сліпченка запропоновано обсяг поняття «особисте немайнове правовідношення» замінити на інше, ширше за своїм обсягом поняття, що охоплювало б не тільки немайнову, а й майнову складову. Проте, оскільки визначальним для змісту та характеру правовідношення є його об'єкт, то спочатку варто розібратися зі самою класифікацією благ, яка б визначила місце тих нематеріальних благ, які мають подвійну природу, але виражають індивідуальність фізичних та юридичних осіб.

Для цього висхідним для визначення класифікації благ за критерієм зв'язку їх з особою варто покласти особисті блага, що мають подвійну природу, тобто є нематеріальними, але несуть у собі немайнову та майнову цінність. З огляду на те, що такі блага мають властивості до обороту, але в частині їх майнової складової, то вони є оборотоздатними не повністю, а лише частково. Відповідно, такі блага в класифікації потрібно називати «особистими частково оборотоздатними благами».

Проте не всі особисті блага здатні до цивільного обороту. На це у своєму дослідженні звертає увагу С. О. Сліпченко та відносить до них життя, особисте життя, гідність, здоров'я, індивідуальність тощо [45, с. 256]. Таку групу запропоновано

йменувати «особистими немайновими благами».

Крім цього, в науці цивільного права відстоюють позицію, що не лише особисті немайнові блага можуть мати особистий характер, деякі майнові блага теж мають тісний зв'язок з особою. Так, М. М. Агарков свого часу писав, що термін «особисті права» використовують зокрема і для позначення прав, що належать окремій особистості. В цьому розумінні особистим правом є, до прикладу, особиста власність. Особистими правами називають ті майнові права, які не можуть бути відчужені, наприклад: право на пенсію, на заробітну плату тощо [17, с. 300]. При цьому варто зауважити, що якщо права є особистими, то і блага не позбавлені тоді такої властивості.

Існування особистих майнових прав допускає І. В. Спасибо-Фатєєва [48, с. 34] та Р. О. Стефанчук [50, с. 45–46]. Вони наводять приклади, де в законодавстві використано термін «особисте». Так, у ЦК вжито термін «особисте» стосовно майна (ст. 52, про це також зазначено в ст. 73 СК), речей (ст. 974 ЦК), паперів (статті 303–305, 1240), боргів (ст. 149), вимог (статті 576, 656), страхування (статті 980, 988 тощо), сервітуту (статті 401, 406), поведінки (статті 33, 238, 240, 527 тощо) як приписи вчиняти певні дії особисто, зокрема трудової діяльності (статті 163, 164) тощо [48, с. 33–34; 50, с. 45–46]. Також у науці цивільного права відстоюють позицію, що особистими майновими правами є право доступу до твору [39, с. 6] і право слідування [39, с. 6; 42, с. 12], право на отримання відшкодування, що випливає з домовленості про добровільне відшкодування шкоди [1, с. 10] тощо. Парною до права категорією є обов'язок, який теж може мати особистий характер. Це стосується особистого прийняття виконання кредитором (ч. 1 ст. 527 ЦК України), особистого користування річчю за договором позики (п. 2 ч. 2 ст. 833 ЦК України), особистого виконання за договором на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт (ч. 1 ст. 893 ЦК України), за договором про надання послуг (ч. 1 ст. 902 ЦК України), за договором

зберігання (ч. 1 ст. 943 ЦК України), за договором доручення (ст. 1005 ЦК України), особистої майнової відповідальності [30, с. 5–6] тощо, але у випадках, якщо це передбачено договором або законом, або якщо це випливає із суті зобов'язання чи звичаїв ділового обороту. Отже, ті майнові блага, які мають тісний зв'язок з особою, потрібно йменувати «особистими майновими благами».

За таких обставин «особисті немайнові блага», «особисті майнові блага» та «особисті частково оборотоздатні блага» є поняттями нижчого рівня (видовими), які треба об'єднати одним обсягом поняття «особисті блага», що є поняттям вищого рівня (родовим).

Щодо системи правовідносин, які виникають із приводу вказаних благ, то вона залежить від змішаної моделі правовідносин. Тобто якщо така модель правовідношення є частиною механізму правового регулювання цивільних відносин (нормативна класифікація) або її приймають у науці цивільного права (доктринальна класифікація), то систему «особистих правовідносин» як поняття вищого рівня (родове) складають «особисті немайнові правовідносини», «особисті майнові правовідносини» та «особисті правовідносини з частково оборотоздатним благом». Інша ситуація, якщо замість змішаної моделі правовідношення застосовують альтернативну – біполірну модель правовідносин. У цьому разі систему «особистих правовідносин» як поняття вищого рівня (родове) будуть складати «особисті немайнові правовідносини» та «особисті майнові правовідносини».

Щодо питання приналежності відносин, що виникають із приводу особистих частково оборотоздатних благ чи інших благ, що мають подвійну правову природу до предмета цивільного права, то тут є дві проблеми.

Перша полягає у тому, що не всі блага, які мають подвійну правову природу, охоплює ст. 177 ЦК України. Це стосується особистих частково оборотоздатних благ, бо хоча їх природа є нематеріальною та з першого погляду її мала б охоплювати

ст. 177 ЦК України, проте коло нематеріальних благ розкриває Гл. 15 ЦК України та має вичерпний характер. Зокрема, ст. 201 ЦК України «Особисті немайнові блага» передбачає, що коло благ, які перераховані у цьому положенні, а також інші блага, які охороняє цивільне законодавство, позбавлені майнового змісту. Проте не всі блага, які перераховані в цій нормі, насправді мають моністичну немайнову природу, деякі з них (честь, ділова репутація, ім'я (найменування)) мають подвійну правову природу, бо проявляють не тільки немайнові, а й майнові властивості. За таких обставин ст. 201 ЦК України запропоновано розширити за своїм обсягом шляхом заміни словосполучення «особисті немайнові блага» на «особисті блага». При цьому обсяг поняття «особисті блага» в цій нормі пропонується розглядати звужено, бо воно виключає можливість в охопленні тих благ, які запропоновано йменувати «особистими майновими благами», оскільки вони за своєю природою є матеріальними.

Щодо групи інкорпоральних благ (послуги, майнові права, бездокументарні цінні папери, безготівкові гроші тощо [47, с. 298, 300]), якими є усе те, що здатне оцінюватись у грошах та бути об'єктом майнових прав [47, с. 300], має нематеріальну природу, але не увійшло до нематеріальних благ [47, с. 297] згідно з законом, то їх приналежність до особистих майнових благ залежить від тісного зв'язку їх з особою за умов, що такі блага мають моністичну природу. Проте чи варто їх включати до змісту ст. 201 ЦК України, окремим положенням, або в Гл. 15 ЦК України, окремою нормою, на жаль, залишається відкритим питанням, оскільки для цього необхідно проводити окреме дослідження.

За таких обставин блага, що стають об'єктом цивільних прав (правовідносин), є одним із критеріїв визначення цивільних відносин, які регулюються позитивним цивільним правом. Це вказує на те, що правовідносини, об'єктом яких є блага, які не охоплюються ст. 177 ЦК України, не може бути визнано цивільними, навіть за умов, що вони відповідають іншим

необхідним критеріям, визначеними ст. 1, 2 та 11 ЦК України. Зокрема, в межах ст. 177 ЦК України не є об'єктами цивільних прав (правовідносин) особисті частково оборотоздатні блага, неособисті немайнові блага, особисті немайнові права (ч. 4 ст. 423 ЦК України) [59], майновий обов'язок (ч. 1 ст. 190 ЦК України), дії немайнового характеру (ч. 1 ст. 1240 та ст. 1305 ЦК України), деякий приватний інтерес (наприклад, у страхових правовідносинах)⁶, що є об'єктом певних правовідносин, ембріон людини (що імплантований у матку жінки), організм людини (у відносини з надання медичної допомоги [29, с. 59]), досвід (наприклад, правовідносини, що виникають із приводу переходу спортсмена з одного спортивного клубу до іншого, його «оренди», «викупу» тощо), у тому числі комерційний досвід (ч. 1 ст. 1116 ЦК України), професійні та інші знання, навички та вміння, ділові зв'язки (ч. 1 ст. 1133 ЦК України) тощо. А, відповідно, правовідносини, які виникають із приводу таких об'єктів, на жаль, не охоплюються предметом цивільного права. Тож така невідповідність потребує подальшого наукового переосмислення щодо системи об'єктів цивільних прав (правовідносин). А в цьому вбачається вада системного характеру в механізмі правового регулювання цивільних відносин.

Друга проблема полягає у тому, що критерієм приналежності певних відносин до предмету цивільного права є не тільки характер, а і специфіка їх регулювання, що проявляється через форму упорядкування цих відносин, утворюючи у сфері права відповідну їх модель [58, с. 154; 61]. Зокрема, в контексті положення ч. 1 ст. 1 ЦК України це відображено у такому: «... особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини) ...». Таке положення передбачає, що цивільне законодавство допускає до регулювання лише особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), а останні і охоплює предмет цивільного права. Внаслідок регулятивної

дії норм позитивного права на відповідні відносини останні набувають характеру правовідносин. З огляду на підхід законодавця, такими правовідносинами є особисті немайнові та майнові правовідносини (цивільні правовідносини), які за своєю внутрішньою будовою (об'єкт та зміст) мають однорідний (чистий) характер. Тобто особисте немайнове правовідношення передбачає, що його об'єктом є ті блага, які мають у собі немайнові властивості. Права та обов'язки за таких обставин теж мають немайновий характер, бо слідує за його об'єктом та тісно пов'язані з ним. Це стосується й майнових правовідносин, оскільки їх об'єктом є блага, які мають у собі майнові властивості, а змістом є лише ті права та обов'язки, які мають майновий характер. Відповідно, у цьому і проявляється однорідність правової моделі цих правовідносин. А це вказує на те, що інші відносини, які регулюються чинним законодавством та мають правову модель, відмінну від легально закріпленої в ч. 1 ст. 1 ЦК України, а також не збігаються за своєю природою з чистими майновими та немайновими відносинами, не можуть бути визнаними цивільними, навіть за умов, що такі відносини засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників, а також відповідають іншим критеріям, що визначені ЦК України. Наприклад, це стосується змішаних за своїм змістом правовідносин, які в межах законодавчого підходу, концепту ст. 1 ЦК України, а це стосується відносин, які засновані на цій моделі чомусь випали з предмету цивільного права, до яких, зокрема, відносяться, з огляду на ЦК України, правовідносини, що виникають з приводу результатів інтелектуальної творчої діяльності. Безумовно, в цьому сенсі акти цивільного законодавства потребують певної ревізії та перегляду в частині концепту цивільних відносин в межах предмету цивільного права, оскільки з огляду на підхід законодавця він має звужений характер, адже не відображає усі доктринальні підходи до структури та системи цивільного права через визначення його предмета та критеріїв, за якими його потрібно визначати.

⁶ Проте варто висунути припущення, що не всі цивільні інтереси можуть бути об'єктом цивільних прав (правовідносин), лише ті, які для їх реалізації потребують вступу у певні правовідносини.

Підводячи підсумок, потрібно зазначити, що застосування методу альтернативи надало можливість змоделювати інший підхід до регулювання відносин, які виникають із приводу благ, що мають подвійну правову природу. Такий підхід полягає у тому, що з приводу одного і того ж блага має виникати кілька різних за своїм характером правовідносин, за умов, що таке благо має подвійну правову природу, тобто має властивості як майнових, так і немайнових благ. При цьому там, де благо направлене на задоволення немайнового інтересу особи, воно є об'єктом немайнових правовідносин. Там, де благо направлене на задоволення майнового інтересу особи, воно є об'єктом майнових правовідносин.

На такій правовій моделі (біполярній) запропоновано побудувати регулювання тих відносин, об'єктом яких є блага, що мають подвійну правову природу. Зокрема,

це стосується відносин, що виникають стосовно результатів інтелектуальної, творчої діяльності, особистих частково оборотоздатних благ, а також деяких відносин із приводу інформації.

За таких обставин правова модель правовідношення, яка має своє правове закріплення в позитивному праві, є формою правового впливу на певні суспільні відносини, бо через пізнання права у питанні моделі правовідношення можна зрозуміти, як саме організують та упорядковують соціальні зв'язки, які у чітко визначеній схемі втілюють у певну юридичну оболонку як єдність змісту та форми. В цьому сенсі модель правовідношення функціонально виявляється, з одного боку, методом пізнання права та врегульованих ним суспільних відносин, а з іншого – методом правового впливу на відповідні суспільні відносини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бакунин С. Н. Гражданско-правовая защита жизни и здоровья гражданина : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / Сергей Николаевич Бакунин. – М., 2005. – 45 с.
2. Баранов В. М., Мареев Ю. А. Юридические конструкции: сценарий компьютерного урока / В. М. Баранов, Ю. А. Мареев // Проблемы юридической техники: Сборник статей / Под ред. В. М. Баранова. – Н. : Новгород, 2000. – С. 726–735.
3. Белов В. А. Объект субъективного гражданского права, объект гражданского правоотношения и объект гражданского оборота: содержание и соотношение понятий / В. А. Белов // Объекты гражданского оборота : сб. ст.; отв. ред. М. А. Рожкова. – М. : Статут, 2007. – С. 70.
4. Борисова В. І. До чинників, що характеризують цивільне право України як галузь приватного права / В. І. Борисова // Вісн. Акад. правових наук України. – 2005. – №2. – С. 105–116.
5. Брагинский М. И. К вопросу о соотношении вещных и обязательственных прав // Гражданский кодекс России: Проблемы, теория, практика; Сборник памяти С. А. Хохова. – М. : Международный центр финансово-экономического развития, 1998. – С. 113–130.
6. Вилейта А. П. Личные неимущественные правоотношения по советскому гражданскому праву : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / А. П. Вилейта. – Вильнюс, 1967. – С. 12.
7. Гетьман С. А. Кодифікаційна техніка як різновид нормотворчої техніки / С. А. Гетьман // Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. / ред. кол.: Ю. П. Битяк та ін. – Х.: Право, 2009. – Вип. 17. – С. 130–142.
8. Гражданское право : учебник. Ч. 2 / Е. Ю. Валявина, Н. П. Василевская, Н. Д. Егоров, И. В., Елисеев и др.; Отв. ред. : А. П. Сергеев, Ю. К. Толстой. – М. : Проспект, 1998. – 784 с.
9. Дело «Pompidou v. L'Express», 4 апреля 1970 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.adilsoz.kz/old/1&l/2002/06/03/01page.htm#Право%20на%20собственное%20изображение>
10. Дженіс М. Європейське право у галузі прав людини: джерела та практика застосування / М. Дженіс, Р. Кей, Е. Бредлі : пер. з англ. – К. : АртЕк, 1997. – 624 с.
11. Договорное право: Общие положения. Кн. 1 / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. – 2-е изд., испр. – М. : Статут, 1999. – 848 с.
12. Евтеева Е. Горячий спор за имя Тая [Електронний ресурс] // Юридическая практика. – № 5 (318). – 03.02.2004. – Режим доступу : <http://www.yurpractika.com/article.php?id=10002788>
13. Еннан Р. С. Сутність права інтелектуальної власності / Р. С. Еннан // Актуальні проблеми держави і права. – 2008. – Вип. 38. – С. 46–55
14. Ефективність рішень Європейського суду з прав людини, або справи, розглянуті з 1959 по 1998 рік [Електронний ресурс] / (текст із веб-сайту Український портал практики Європейського суду з прав людини) // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – 1999. – № 4. – Режим доступу : <http://www.eurocourt.org.ua/Article.asp?Aldx=112>
15. Європейський суд з прав людини. Справа «Оджения Мішелідоу, Міхаель Тімвіос та

- Дімейс проти Туреччини» // Юридичний журнал. – 2003. – № 12. – С. 118
16. Жуков В. І. Законодавство України про інтелектуальну власність: колізія законів / Віктор Іванович Жуков // Матеріали міжнародної конференції (Київ, 30 червня – 01 липня 2010 р.). Проект ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та врегулювання інновацій в Україні». – К.: Фенікс, 2010. – С. 18–25.
17. Избранные труды по гражданскому праву. В 2-х т. : Т. 2 / Михаил Михайлович Агарков. – М. : АО «Центр ЮрИнфоР», 2002. – С. 300 (452 с.)
18. Кашанина Т. В. Корпоративное право (право хозяйственных товариществ и обществ): Учебник для вузов / Т. В. Кашанина. – М., 1999. – 815 с.
19. Кемеров В. Философская энциклопедия [Електронний ресурс]. – В. Кемеров. – ПАНПРИНТ, 1998 г. – Режим доступу : <http://terme.ru/dictionary/183/word/%CC%C5%D2%CE%C4+%C0%CB%DC%D2%C5%D0%C D%C0%D2%C8%C2>.
20. Колосов В. Право на изображение в Российском праве с учетом зарубежного опыта [Електронний ресурс] / В. Колосов, М. Шварц // Интеллектуальная собственность: Авторское право и смежные права. – 2008. – № 4. – Режим доступу : http://www.koloso v.info/misc/pravo_na_izobrajenie4site.pdf
21. Кораблева М. С. Защита гражданских прав: новые аспекты / М. С. Кораблева // Актуальные проблемы гражданского права. Сборник статей. – М. : Статут, 1999, Вып. 1. – С. 76–108.
22. Кохановська О. В. Теоретичні проблеми інформаційних відносин у цивільному праві : Монографія / Олена Велеоніівна Кохановська. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2006. – 463 с.
23. Красавчикова А. О. Понятие и система личных неимущественных прав граждан (физических лиц) в гражданском праве Российской Федерации / А. О. Красавчикова. – Екатеринбург : Уральские военные вести, 1994. – С. 11.
24. Кривобок С. В. Правочини з підприємством як єдиним майновим комплексом : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Світлана Володимирівна Кривобок. – Х., 2008. – 20 с.
25. Кун Т. С. Структура научных революций / Томас Сэмюэл Кун. – М.: Прогресс, 1977. – 300 с.
26. Куц В. Н. Методология и методика уголовно-правового исследования / В. Н. Куц // Методология наукового дослідження у галузі права: проблеми та перспективи розвитку : зб. наук. праць. – Х. : Нац. ун-т внутр. справ, 2004. – С. 47.
27. Лапач В. А. Система объектов гражданских прав. Теория и судебная практика / В. А. Лапач. – С.-Пб.: Юрид. центр Пресс, 2002. – 544 с.
28. Любовные послания отвергнутой Мадонны будут проданы в Нью-Йорке [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://5-l.net/index.php?option=com_content&task=view&id=49&Itemid=1
29. Майдалик Р. Договір про надання медичних послуг // Медичне право. – 2010. – № 5. – С.52–66.
30. Малени Н. С. О личной имущественной ответственности за нарушение хозяйственных обязательств / Николай Сергеевич Малени // Советская юстиция. – М. : Юрид. лит., 1968, № 6. – С.5–6.
31. Маленина М. Н. Личные неимущественные права граждан: понятие, осуществление, защита / М. Н. Маленина. – М. : МЗ Пресс, 2000. – С. 13.
32. Маркарян Р. В. Безымянная «Звезда» [Електронний ресурс] // Человек и закон. – № 10. – 2004. – Режим доступу : <http://www.russich.ru/zvere v.shtml>
33. Мониторинг нарушений свободы слова в Казахстане в октябре 2009 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.geokk.tv/article.php?aid=9776>
34. Нимитц против Германии. Судебное решение от 16 декабря 1992 г. [Електронний ресурс] / Решение Европейского суда по правам человека (текст решения Европейского суда с вебсайта : Европейская конвенция о защите прав человека: право и практика). – Режим доступу : <http://www.echr.ru/documents/doc/2461421/2461421.htm>
35. Новоселова А. А. Вещные правоотношения : Содержание и развитие : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Анна Александровна Новоселова. – Волгоград, 2007. – 20 с.
36. Пивоваров В. Д. Метод альтернатив // Современный философский словарь / Под общ. ред. д.ф.н., проф. В.Е. Кемерова. – 2-е изд. – Лондон; Франкфурт-на-Майне; Париж; Люксембург; Москва; Минск: ПАНПРИНТ, 1998. – С. 485.
37. Пивоваров В. Д. Метод альтернатив в современной «философии науки» и его границы [Електронний ресурс] / В. Д. Пивоваров // Филос. науки. – 1979. – № 6. – С. 106–113. – Режим доступу : <http://terme.ru/dictionary/183/word/%CC%C5%D2%CE%C4+%C0%CB%DC%D2%C5%D0%C D%C0%D2%C8%C2>.
38. Поппер Карл Р. Объективное знание. Эволюционный подход / Пер. с англ. Д. Г. Лахути. Отв. ред. В. Н. Садовский. – М.: Эдиториал УРСС, 2002. – С. 62.
39. Расулов Б. Р. Личные неимущественные права автора произведения. Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Бехзод Разокович Расулов. – М., 2010. – 206 с.
40. Решение Европейского Суда по делу Ван Марле против Нидерландов (Постановление ЕСПЧ от 26.06.1986) / Стандарты Совета Европы в области прав человека применительно к положениям Конституции РФ. – С. 100–232
41. Ромовская З. В. Личные неимущественные права граждан СССР (понятие, виды, классификация, содержание, гражданско-правовая защита) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / З. В. Ромовская. – К., 1968. – С. 8–10
42. Семиволкова А. М. Право следования в законодательстве России и западноевропейских стран : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Анастасия Михайловна Семиволкова. – М., 2011. – 28 с.
43. Сибільов М. М. Предмет приватного (цивільного) права / М. М. Сибільов // Правова доктрина України : у 5 т. Т. 3 : Доктрина

- приватного права України / Н. С. Кузнецова, Є. О. Харитонов, Р. А. Майданік та ін. ; за заг. ред. Н. С. Кузнецової. — Х. : Право, 2013. — С. 140–155.
44. Сліпченко С. А. Некоторые вопросы классификации гражданских правоотношений / С. А. Сліпченко // Четверті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є. В. Васильовського : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 16 травня 2014) / упоряд. та відповід. ред. І. С. Канзафарова ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. — Одеса : Астропринт, 2014. — С. 31–32.
45. Сліпченко С. О. Механізм правового регулювання особистих немайнових відносин з оборотоздатними об'єктами : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / С. О. Сліпченко. — Харків, 2013. — 453 с.
46. Сліпченко С. О. Механізм правового регулювання особистих немайнових відносин з оборотоздатними об'єктами : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / Святослав Олександрович Сліпченко. — Харків, 2014. — 44 с.
47. Сліпченко С. О. Особисті немайнові правовідносини щодо оборотоздатних об'єктів : монографія / Святослав Олександрович Сліпченко. — Х. : Діа плюс, 2013. — 552 с.
48. Спасибо-Фатєєва І. В. Цивілістика: на шляху формування доктрин : вибр. наук. пр. / Інна Валентинівна Спасибо-Фатєєва. — Х. : Золоті сторінки, 2012. — 696 с.
49. Спасибо-Фатєєва І. В. Цивільно-правові проблеми акціонерних правовідносин : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / Інна Валентинівна Спасибо-Фатєєва. — Х., 2000. — 36 с.
50. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): Монографія / Відп. ред. Я. М. Шевченко. — К: КНТ, 2007. — 626 с.
51. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) : моногр. / Р. О. Стефанчук ; відп. вед. Я. М. Шевченко. — К. : КНТ, 2008. — С. 534.
52. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / Стефанчук Руслан Олексійович ; НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. — К., 2007. — 541 с.
53. Суд запретил использовать имя Юрия Гагарина [Електронний ресурс] // Новые известия. 2007. — Режим доступу : <http://www.newizv.ru/news/2007-10-08/77561>
54. Фейерабенд П. Против метода. Очерк анархистской теории познания / Пол Фейерабенд; пер. с англ. А. Л. Никифорова. — М. : АСТ: АСТ МОСКВА: ХРАНИТЕЛЬ, 2007. — 413 с.
55. Философия науки и техники : конспект лекций для адъюнктов и аспирантов [Електронний ресурс] / К. Н. Хабибуллин, В. Б. Коробов, А. А. Луговой, А. В. Тонконогов; Под ред. В. С. Артамонова. — М. : Высш. образование, 2008. — 192 с. — Режим доступу : <http://eurasialand.ru/txt/nauteh/33.htm>
56. Чевычелов В. В. Юридическая конструкция : Проблемы теории и практики : Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Владимир Владимирович Чевычелов. — Нижний Новгород, 2005. — 180 с.
57. Черданцев А. Ф. Логико-языковые феномены в праве, юридической науке и практике / А. Ф. Черданцев. — Екатеринбург: Изд-во УИФ «Наука», 1993. — 192 с.
58. Шипка О. Р. Бісцфальна модель правовідносин в механізмі цивільно-правового регулювання // Проблеми цивільного права та процесу : Матеріали наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті професора О. А. Пушкіна (30 травня 2015 р.). — Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2015. — С. 153–161.
59. Шипка О. Р. Особисті немайнові права за ЦК України: що це? // Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних прав: матеріали «круглого столу», присвяч. пам'яті проф. Чингізхана Нуфатовича Азімова, м. Харків, 8 грудня 2005 (? було 205) р. / Нац. Юрид. Ун-т ім. Ярослава Мудрого. — Х., 2016. — С. 103–108.
60. Шипка Р. Б. Охорона прав суб'єктів інтелектуальної власності у цивільному праві України : Дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / Роман Богданович Шипка ; Національний ун-т внутрішніх справ. — Х., 2004. — 469 с.
61. Шипка О. Р. Місце відносин інтелектуальної власності в предметі цивільного права // Пріяті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є. В. Васильовського : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 22 травня 2015 р.) / відповід. ред. І. С. Канзафарова ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. — Одеса : Астропринт, 2015. — С. 266–271
62. D'Estaing v. M. Ways, 15 октября 1976 г. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.adilsoz.kz/old/1&l/2002/06/03/01page.htm#Право%20на%20особственное%20изображение>
63. Dorleac v. Ste Presse Office, 14 мая 1975 г. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.adilsoz.kz/old/1&l/2002/06/03/01page.htm#Право%20на%20особственное%20изображение>
64. Ewa Kurowska-Tober. Commercial use of the right to a likeness. Part I [Електронний ресурс] / Ewa Kurowska-Tober. — Режим доступу : <http://www.warsawvoice.pl/view/7088> (24.05.2006)

REFERENCES

1. Bakunin S. N. *Grazhdansko-pravovaja zashchita zhizni i zdorov'ja grazhdanina* [The civil legal of protection of life and health of citizens]: avtoref. dis. ... d-ra jurid. nauk: 12.00.03 / Sergej Nikolaevich Bakunin. Moskva, 2005. 45 p. [in Russian].
2. Baranov V. M., Mareev Ju. L. *Juridicheskie konstrukcii: scenarij komp'juternogo uroka* [The legal designs : computer lesson scenario] / V. M. Baranov, Ju. L. Mareev // Problemy juridicheskoy tekhniki: Sbornik statej. Pod red. V. M. Baranova. N. Novgorod, 2000. P. 726–735 [in Russian].
3. Belov V. A. *Ob'ekt sub'ektivnogo grazhdanskogo prava, ob'ekt grazhdanskogo pravootnoshenija i ob'ekt grazhdanskogo oborota: sodержanie i sootnoshenie ponjatij* [The object of subjective civil law, object of civil legal relationship and object of civil circulation: contents and ratio of concepts]. V. A. Belov. Obekty grazhdanskogo oborota : sb. st.; otv. red. M. A. Rozhkova. M. Statut, 2007. P. 70. [in Russian].
4. Borysova V. I. *Do chynnykh, shcho kharakteryzuiut tsyvine pravo Ukrainy yak haluz' pryvatnogo prava* [To factors which characterize civil law of Ukraine as branch of private law]. V. I. Borysova. Visn. Akad. pravovykh nauk Ukrainy. 2005. № 2. P. 105–116. [in Ukrainian].
5. Braginskij M. I. *K voprosu o sootnoshenii veshnyh i obyazatel'stvennyh prav* [On the question of the relation between rights in rem and liability right]. Grazhdanskij kodeks Rossii: Problemy, teoriya, praktika; Sbornik pamjati S. A. Hohlova. M. : Mezhdunarodnyj centr finansovo-jekonomicheskogo razvitiya, 1998. P. 113–130. [in Russian].
6. Vilejta A. P. *Lichnye neimushchestvennye pravootnoshenija po sovet'skomu grazhdanskomu pravu* [Personal non-property legal relationship on the Soviet civil law]: avtoref. dis. ... kand. jurid. nauk / A. P. Vilejta. – Vil'njus, 1967. – 19 p. [in Russian].
7. Hetman Ye. A. *Kodyfikatsiina tekhnika yak riznovid normotvorchoi tekhniki* [The technique of codification as a kind of rule-making machinery] / Ie. A. Hetman // Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriadiuvannia: zb. nauk. pr. / red. kol.: Yu.P. Bytiak ta in. – Kh.: Pravo, 2009. – Vyp. 17. – p. 130–142. [in Ukrainian].
8. *Grazhdanskoe pravo* [The civil law]: uchebnyk. Ch. 2 / Valjavina E. Ju., Vasilevskaja N. P., Egorov N. D., Eliseev I. V., i dr.; Otv. red. : Sergeev A. P., Tolstoj Ju. K. Moskva: Prospekt, 1998. 784 p. [in Russian].
9. *Delo «Pompidou v. L'Express», 4 aprlja 1970* [The court case «Pompidou v. L'Express», on April 4, 1970]. Available : <http://www.adilsoz.kz/old/1&l/2002/06/03/01page.htm#Pravo%20na%20sobstvennoe%20izobrazhenie> [in Kazakhstan].
10. Dzhenis M. *Yevropeiske pravo u baluzi prav liudyny: dzherela ta praktyka zastosuvannia* [The European right in the field of human rights: sources and practice of application]. M. Dzhenis, R. Kei, E. Bredli : per. z anhl. K. ArtEk, 1997. 624 p. [in Ukrainian].
11. *Dogovornoe pravo: Obshhie polozenija* [Contract law: General provisions]. Kn. 1 / Braginskij M. I., Vitrijanskij V. V. 2-e izd., ispr. M. : Statut, 1999. 848 p. [in Russian].
12. *Enteera E. Gorjachij spor za imja Taja* [Hot discussion for a name of Tye]. Juridicheskaja praktika. № 5 (318). 03.02.2004. Available : <http://www.yurpractika.com/article.php?id=10002788> [in Ukrainian].
13. Ennan R. Ye. *Sutnist prava intelektualnoi vlasnosti* [Essence of intellectual property right] / R. Ye. Ennan. Aktualni problemy derzhavy i prava. 2008. Vyp. 38. p. 46–55. [in Ukrainian].
14. *Efektivnist risben Yevropeiskoho sudu z prav liudyny, abo spravy, rozghliantni z 1959 po 1998 rik* [Efficiency of decisions of the European Court of Human Rights, or business which have been considered from 1959 to 1998] (tekst z veb-saitu Ukrainskyi portal praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny). Praktyka Yevropeiskoho sudu z prav liudyny. Rishennia. Kommentari. 1999. № 4. Available : <http://www.eurocourt.org.ua/Article.asp?Aldx=112> [in Ukrainian].
15. *Yevropejskyi sud z prav liudyny. Sprava «Iudzheniia Mishelidon, Mikhael Tymvros ta Dimeids proty Turechchyny»* [European Court of Human Rights. Lawsuit «Eugenia Michaelidou Developments Ltd and Michael Tymvros – Turkey»]. Yurydychny zhurnal. 2003. № 12. p. 118. [in Ukrainian].
16. Zhukov V. I. *Zakonodavstvo Ukrainy pro intelektualnu vlasnist: kolizija zakoniv* [Legislation of Ukraine on intellectual property: collision of laws]. Viktor Ivanovych Zhukov. Materialy mizhnarodnoi konferentsii (Kyiv, 30 chervnia – 01 lypnia 2010 r.). Proekt YeS «Vdoskonalennia stratehii, polityky ta vrehuliuvannia innovatsii v Ukraini». K.: Feniks, 2010. p. 18–25 [in Ukrainian].
17. *Izbrannye trudy po grazhdanskomu pravu*. [The chosen works on civil law]. V 2-h t. : T. 2. Mihail Mihajlovich Agarkov. M. AO «Centr JurInfoR», 2002. 452 p. [in Russian].
18. Kashanina T. V. *Korporativnoe pravo (pravo boz'jajstvennyh tovarishhestv i obshchestv): Uchebnyk dlja vuzov* [Corporate law (right of economic associations and societies): The textbook for higher education institutions]. T. V. Kashanina. M., 1999. 815 p. [in Russian].
19. Kemerov V. *Filosofskaja jenciklopedija* [Philosophical encyclopaedia]. V. Kemerov. Panprint, 1998 g. Available : <http://terme.ru/dictionary/183/word/%CC%C5%D2%CE%C4+%C0%CB%DC%D2%C5%D0%CD%C0%D2%C8%C2> [in Russian].
20. Kolosov V. *Pravo na izobrazhenie v Rossijskom prave s uchetoм zarubezhnogo opyta* [The right for the image in Russian law taking into account foreign experience]. V. Kolosov, M. Shvarc. Intellektual'naja sobstvennost': Avtorskoe pravo i smezhnye prava. 2008. № 4. – Available : http://www.kolosov.info/misc/pravo_na_izobrajenie4site.pdf [in Russian].

21. Korableva M. S. *Zashchita grazhdanskikh prav: norye aspekty* [Protection of the civil rights: new aspects]. M. S. Korableva Aktual'nye problemy grazhdanskogo prava. Sbornik statej. M.: Statut, 1999, Vyp. 1. p. 76–108. [in Russian].
22. Kokhanovska O. V. *Teoretychni problemy informatsiynykh vidnosyn u tsyvilnomu pravi: Monografiia* [Theoretical problems of information relations in civil law: Monograph]. Olena Veleoninivna Kokhanovska. K. Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Kyivskiy universytet», 2006. 463 p. [in Ukrainian].
23. Krasavchikova L. O. *Ponjatie i sistema lichnykh neimushbestvennykh prav grazhdan (fizicheskikh lic) v grazhdanskom prave Rossijskoj Federacii* [Concept and system of the personal non-property rights of citizens (natural persons) of civil law of the Russian Federation]. L. O. Krasavchikova. Ekaterinburg. Ural'skie voennye vesti, 1994. 199 p. [in Russian].
24. Kryvobok S. V. *Pravochyny z pidpriemstvom yak yedynym mainovym kompleksom* [Deals with the enterprise as uniform property complex]: avtoref. dys... kand. yuryd. nauk : 12.00.03. Svitlana Volodymyrivna Kryvobok. Kh., 2008. 20 p. [in Ukrainian].
25. Kun T. S. *Struktura nauchnykh revoliucij* [Structure of scientific revolutions] M. Progress, 1977. 300 p. [in Russian].
26. Kuc V. N. *Metodologija i metodika ugolovno-pravovogo issledovanija* [Methodology and technique of criminal and legal research]. V. N. Kuc. Metodolohia naukovocho doslidzhennia u haluzi prava: problemy ta perspektyvy rozvytku : zb. nauk. prats. Kh. Nats. un-t vnutr. sprav, 2004. p. 47. [in Russian].
27. Lapach V. A. *Sistema ob'ektorov grazhdanskikh prav. Teorija i sudebnaja praktika* [System of objects of the civil rights. Theory and jurisprudence]. V. A. Lapach. – S.-Pb. Jurid. centr Press, 2002. 544 p. [in Russian].
28. *Ljubovnye poslanija otvergnutoj Madonny budut prodany v N'ju-Jorke* [Love messages of the rejected Madonna will be sold in New York]. Available : http://5-l.net/index.php?option=com_content&task=view&id=49&Itemid=1 [in Russian].
29. Maidanyk R. *Dobovir pro nadannia medychnykh poslub* [Contract on providing medical services]. R. Maidanyk. Medychne pravo. 2010. № 5. p. 52–66. [in Ukrainian].
30. Malein N. S. *O lichnoj imushbestvennoj otvetstvennosti za narushenie bozjajstvennykh objazatel'stv* [About personal property responsibility for violation of economic obligations]. Nikolaj Sergeevich Malein. Sovetskaja justicija. M. Jurid. lit., 1968, № 6. p. 5–6. [in Russian].
31. Maleina M. N. *Lichnye neimushbestvennye prava grazhdan: ponjatie, osushhestvlenie, zashchita* [Personal non-property rights of citizens: concept, implementation, protection]. M. N. Maleina. M. M3 Press, 2000. p. 13. [in Russian].
32. Markar'jan R. V. *Bezymjannaja «Zvezda»* [The innominate «Star»]; Chelovek i zakon. № 10. 2004. Available : <http://www.russich.ru/zverev.shtml> [in Russian].
33. *Monitoring narushenij svobody slova v Kazahstane v oktjabre 2009 goda* [Monitoring of violations of freedom of speech in Kazakhstan in October, 2009]; [Elektronnij resurs]. Available : <http://www.geokz.tv/article.php?aid=9776> [in Russian].
34. *Nymyts protiv Hermany. Sudebnoe reshenie ot 16 dekabria 1992 b.* [Niemiets v. Germany. The judgment of December 16, 1992] Reshenie Evropejskogo suda po pravam cheloveka (tekst reshenija Evropejskogo suda s veb-sajta : Evropejskaja konvencija o zashchite prav cheloveka: pravo i praktika). Available : <http://www.echr.ru/documents/doc/2461421/2461421.htm> [in Ukrainian].
35. Novoselova A. A. *Veshhnye pravootnoshenija : Soderzhanie i razvitiie* [Real right: The content and development] : avtoref. dis... kand. jurid. nauk : 12.00.03. Anna Aleksandrovna Novoselova. Volgograd, 2007. 20 p. [in Russian].
36. Pivovarov V. D. *Metod al'ternativ* [Method of alternatives]. Sovremennyj filosofskij slovar'. Pod obshh. red. d.f.n., prof. V. E. Kemerova. 2-e izd. London. Frankfurt-na-Majne. Parizh. Ljuksemburg. Moskva. Minsk. PANPRINT, 1998. – p. 485. [in Russian].
37. Pivovarov D. V. *Metod al'ternativ v sovremennoj «filosofii nauki» i ego granicy* [Method of alternatives in modern «philosophy of science» and his boundaries]. Filos. nauki. 1979. № 6. p. 106–113. Available : <http://terme.ru/dictionary/183/word/%CC%C5%D2%CE%C4+%C0%CB%DC%D2%C5%D0%CD%C0%D2%C8%C2> [in Russian].
38. Popper Karl R. *Ob'ektivnoe znanie. Jevoljucionnyj podhod* [Objective knowledge. Evolutionary approach]. Per. s angl. D. G. Lahuti. Otv. red. V. N. Sadovskij. M. Jeditorial URSS, 2002. p. 62. [in Russian].
39. Rasulov B. R. *Lichnye neimushbestvennye prava avtora proizvedenija* Personal non-property rights of the author of creative product]. Dis. ... kand. jurid. nauk: 12.00.03. Behzod Razokovich Rasulov. M., 2010. 206 p. [in Russian].
40. *Reshenie Evropejskogo Suda po delu Van Marle protiv Niderlandov* [Van Marle v. the Netherlands] (Postanovlenie ESPCh ot 26.06.1986). Standarty Soveta Evropy v oblasti prav cheloveka primenitel'no k polozhenijam Konstitucii RF. – p. 100–232. [in Russian].
41. Romovskaja Z. V. *Lichnye neimushbestvennye prava grazhdan SSSR (ponjatie, vidy, klassifikacija, soderzhanie, grazhdansko-pravovaja zashchita)* [Personal non-property rights of citizens of the USSR (concept, types, classification, contents, civil legal protection)]: avtoref. dis. ... kand. jurid. nauk : 12.00.0. K. 1968. p. 8–10. [in Russian].
42. Semivolkova A. M. *Pravo sledovanija v zakonodatel'stve Rossii i zapadnoevropejskikh stran* [The right of following in the legislation Russia and the Western

- European countries*] : avtoref. dis. ... kand. jurid. nauk : 12.00.03. M. 2011. – 28 p. [in Russian].
43. Sibilov M. M. *Predmet pryvatnoho (tsyvilnoho) prava [Subject of the private (civil) law]*. Pravova doktryna Ukrainy [Legal doctrine of Ukraine] : u 5 t. T. 3 : Doktryna pryvatnoho prava Ukrainy. N. S. Kuznetsova, Ye. O. Kharytonov, R. A. Maidanyk ta in. za zah. red. N. S. Kuznetsovoi. X. : Pravo, 2013. p. 140-155. [in Ukrainian].
44. Slipchenko S. A. *Nekotorye voprosy klassifikatsii grazhdanskikh pravootnoshenij [Some questions of classification of civil legal relationship]*. Chetverti yurydychni dysputy z aktualnykh problem pryvatnoho prava, prysviacheni pamiaty Ye. V. Vaskovskoho : materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Odesa, 16 travnia 2014). uporiad. ta vidpovid. red. I. S. Kanzafarova ; Odes. nats. un-t im. I. I. Mechnykova. Odesa. Astropynt, 2014. p. 31–32. [in Russian].
45. Slipchenko S. O. *Mekhanizm pravovoho rehuliuвання osobystykh nemainorykh vidnosyn z oborotozdatnyimi ob'ektyami [The mechanism of the legal regulation of the personal non-property relations with the transferable objects]* : dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.03. Kharkiv, 2013. 453 p. [in Ukrainian].
46. Slipchenko S. O. *Mekhanizm pravovoho rehuliuвання osobystykh nemainorykh vidnosyn z oborotozdatnyimi ob'ektyami [The mechanism of the legal regulation of the personal non-property relations with the transferable objects]* : avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.03. Kharkiv, 2014. 44 p. [in Ukrainian].
47. Slipchenko S. O. *Osobysti nemainovi pravovidnosyny shchodo oborotozdatnykh ob'ektiv : monografiia [The personal non-property relations with the transferable objects]*. Kh. : Disa plus, 2013. 552 p. [in Ukrainian].
48. Spasybo-Fatieieva I. V. *Tsyvilstyka: na shliakhu formuvannya doktryn : vybr. nauk. pr. [Civil law: on the way of formation of doctrines]*. Kh. Zoloti storinky, 2012. 696 p. [in Ukrainian].
49. Spasybo-Fatieieva I. V. *Tsyvylno-pravovi problemy aktsionermykh pravovidnosyn* : avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.0. Kh., 2000. 36 p. [in Ukrainian].
50. Stefanchuk R. O. (2008). *Osobysti nemainovi prava fizychnykh osib (poniattia, zmist, systema, osoblyvosti zdidsnennia ta zakhystu): Monografiia [Personal Non-Property Rights of Natural Persons (the Concept, the Essence, the System, the Peculiarities of Realization and Protection): Monograph]*. Vidp. red. Ya. M. Shevchenko. K. KNT, 2007. 626 p. [in Ukrainian].
51. Stefanchuk R. O. (2008). *Osobysti nemainovi prava fizychnykh osib u tsyvilnomu pravi (poniattia, zmist, systema, osoblyvosti zdidsnennia ta zakhystu) : monobr. [Personal Non-Property Rights of Natural Persons in civil law (the Concept, the Essence, the System, the Peculiarities of Realization and Protection): Monograph]*. vidp. ved. Ya. M. Shevchenko. K. KNT. p. 534. [in Ukrainian].
52. Stefanchuk R.O. (2007). *Osobysti nemainovi prava fizychnykh osib u tsyvilnomu pravi [Personal Non-Property Rights of Natural Persons in civil law]*. dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.03. NAN Ukrainy, Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho. K., 2007. 541 p. [in Ukrainian].
53. *Sud zapretit ispol'zovat' imja Iurija Gagarina [The court has forbidden to use a name of Yuri Gagarin]* (2007). Novye izvestija.. Available : <http://www.newizv.ru/news/2007-10-08/77561> [in Russian].
54. Fejerabenl P. *Protiv metoda. Ocherk anarhistской teorii poznanija [Against a method. Sketch of the anarchist theory of knowledge]*. per. s angl. A. L. Nikiforova. M.: AST: AST MOSKVA: HRANITEL, 2007. 413 p. [in Russian].
55. *Filosofija nauki i tehniki : konspekt lekciy dlja ad#junktov i aspirantov [Philosophy of science and equipment: the abstract of lectures for graduate and adjuncts]*. K. N. Habibullin, V. B. Korobov, A. A. Lugovoj, A. V. Tonkonogov. Pod red. V. S. Artamonova. M. : Vyssh. obrazovanie, 2008. 192 p. Available : <http://eurasialand.ru/txt/nautech/33.htm> [in Russian].
56. Chevychelov V. V. (2005). *Juridicheskaja konstrukcija : Problemy teorii i praktiki [Legal design: Problems of the theory and practice]*. : Dis... kand. jurid. nauk : 12.00.01. Nizhnij Novgorod. 180 p. [in Russian].
57. Cherdancev A. F. (1993). *Logiko-jazykovye fenomeny v prave, juridicheskoy nauke i praktike [Logic-language phenomena in the right, jurisprudence and practice]*. Ekaterinburg. Izd-vo UIF «Nauka». 192 p. [in Russian].
58. Shyshka O. R. (2015). *Bitsefalna model pravovidnosyn v mekhanizmi tsyvilno-pravovoho rehuliuвання [Bisephal model of legal relations in the mechanism of civil regulation]*. Problemy tsyvilnoho prava ta protsesu : Materialy nauk.-prakt. konf., prysviachenoj pamiaty profesora O. A. Pushkina (30 travnia 2015 r.). – Kharkiv. Kharkivskiy natsionalnyi universitet vnutrishnikh sprav. p. 153-161. [in Ukrainian].
59. Shyshka O. R. (2016). *Osobysti nemainovi prava za TsK Ukrainy: shcho tse? [Personal non-property rights according to the Civil Code of Ukraine: what is it?]*. Problemy vdoskonalennia pryvatnopravovykh mekhanizmiv nabuttia, peredachi, zdiisnennia ta zakhystu subiektyvnykh tsyvilnykh prav: materialy «kruhloho stolu», prykhvach. pamiaty prof. Chynhizkhana Nufatovycha Azimova, m. Kharkiv, 8 hrudnia 205 r. / Nats. Yuryd. Un-t im. Yaroslava Mudroho. Kh. p. 103-108. [in Ukrainian].
60. Shyshka R. B. (2004). *Okborona prav subiektiv intelektualnoi vlasnosti u tsyvilnomu pravi Ukrainy [Protection of the rights of subjects of intellectual property in civil law of Ukraine]* : Dys... d-ra yuryd. nauk : 12.00.03. Natsionalnyi un-t vnutrishnikh sprav. Kh. 469 p. [in Ukrainian].
61. Shyshka O. R. (2015). *Miste vidnosyn intelektualnoi vlasnosti v predmeti tsyvilnoho prava [Place of the relations of intellectual property in a subject matter of civil law]*. Piaty yurydychni dysputy z aktualnykh problem pryvatnoho prava, prysviacheni pamiaty Ye. V.

Vaskovskoho : materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Odesa, 22 travnia 2015 r.). vidpovid. red. I. S. Kanzafarova. Odes. nats. un-t im. I. I. Mechnykova. Odesa. p. 266-271. [in Ukrainian].

62. *D'Estaing v. M. Ways*, 15 октября 1976 г. [Digital resource]. Available : <http://www.adilsoz.kz/old/l&l/2002/06/03/01page.htm#Право%20на%20собственное%20изображение>

63. *Dorleac v. Ste Presse Office*, 14 мая 1975 г. [Digital resource]. Available :

<http://www.adilsoz.kz/old/l&l/2002/06/03/01page.htm#Право%20на%20собственное%20изображение>

64. Ewa Kurowska-Tober (2006). *Commercial use of the right to a likeness. Part I* [Digital resource]. Ewa Kurowska-Tober. Available :

<http://www.warsawvoice.pl/view/7088>

2016 №1 (01)

Format 70x108/16

Type. Garamond

Paper offset. Digital printing. Conv.p.sh. 10,76

Order. №1. 20.06.2016 Circulation 300 copies.

Publisher: Non-governmental organization «Eurasian Social Sciences Association»

Sayat-Nova Street 8/17 Yerevan, ARMENIA, 0001

E-mail: earj.info@gmail.com

Certificate subject of publishing 03U1056429

Registered by the Central Authority of the State Register 04.18.2016

Registration number 211.171.906429

<http://www.earj.org/>

Yerevan 2016

© Eurasian Social Sciences Association

© Eurasian Academic Research Journal